

HELA VUKADIN – DORONJGA
povjesničarka umjetnosti
viša kustosica, voditeljica Zbirke
arhitektonske dokumentacije,
Zbirke planova i regulacija grada Zagreba,
Zbirke skulptura u Muzeju grada Zagreba

Arhitekt Vladimir Turina

doktorska disertacija
Mentor: dr. sc. Zlatko Jurić, red. prof.

Disertacija je obranjena 2. srpnja 2012.
na Filozofskom fakultetu Sveučilišta
u Zagrebu, pred povjerenstvom:
dr. sc. Dragan Damjanović, doc.
akademik Velimir Neidhardt, red. prof.
dr. sc. Zvonko Maković, red. prof.

SAŽETAK

Emocionalno-intelektualna i duhovno-moralna komponenta presudne su u iščitavanju cjelokupnog djela arhitekta Vladimira Turine (Banja Luka, 1913 – Zagreb, 1968); bio je izvanredni profesor, projektant (urbanist), konstruktor, kritičar i teoretičar arhitekture i urbanizma, majstor grafizma, vrstan pedagog, lucidan literat. Vremenski okvir u kojem ga pratimo i promatramo jest konac 1930.-ih, te '40.-e, '50.-e, '60.-e godine. Uz nastojanje na avangardnoj poveznici cjelokupnog djela V. Turine, anticipacija arhitekture budućnosti, vitalnost i aktualnost njegovih projekata i arhitektonskog jezika koji je uspostavio odnosno veza s današnjicom, glavna je teza doktorske radnje. Turina je toliko specifičan da ga se ne može staviti u bilo kakve stilske okvire. Posjedovao je širinu koja probija determiniranost mjestom i vremenom. Nikada nije bio dijelom *mainstreama*, išao je mimo ideologija i ustaljenih normi: *Moj dragi prijatelju, vi ste malo pred svima napredniji u idejama* (Le Corbusier).

U radu je uspostavljanje uzročno-posljedičnih veza bilo iznimno važno zbog praćenja snažnog formalnog kontinuiteta jednog specifičnog, prepoznatljivog opusa/osobe od samih početaka njegova projektantskog djelovanja (tj. od 1937.). Neosporna je činjenica da je Vladimir Turina u poslijeratno vrijeme

bio najdominantniji na području sportske arhitekture, dobivši brojna svjetska priznanja (projekti stadiona i plivališta publicirani su na naslovnica značajnih inozemnih arhitektonskih časopisa, prezentirani i nagrađivani na Olimpijskim i brojnim drugim izložbama sportske arhitekture). Ali, već prije rata u Turine se manifestira avangardizam, a to znači da je – suprotno većoj ili manjoj dozi umjerenosti i kompromisa na pojedinoj lokaciji od strane drugih projekatana – Turinin pristup superioran, nekonvencionalan i originalan (*Banovinska palača*, Split; *Oficirski dom*; *Državna opera*, Beograd; *Sveučilišne klinike na Šalati*; *Hotel "Plitvice"* na Plitvičkim jezerima i dr.). Kod Turine je riječ o ekspresionističkoj osobnosti koju je u svakom segmentu znao snažno izraziti. Brojni Turinini projekti, s obzirom na superiornost, aktualnost i svevremenost pristupa, i danas su izazovni i kontinuirano zastupljeni na skupnim izložbama suvremene hrvatske arhitekture (poglavito koje tematiziraju avangardu), kroz literaturu, a reinterpetirani su i na hrvatskoj arhitektonskoj sceni srednje i mlađe generacije na više nivoa (*Kombinirano plivalište Rijeka – Sušak 1949*; *Stadion "Dinamo"*; *Centar za zaštitu majke i djeteta*; *Narodno kazalište, Zenica*), a neki od njih će možda to tek postati, budući da se do ovog sinteznog istraživanja nije znalo da postoje. U projektantskom dijelu, avangardizam se reflektira kroz ekskluzivnost i intelektualni hedonizam njegovih zamisli, kroz negaciju osrednjosti i prosječnosti u tehnološko-formalno-funkcionalnom smislu, stoga nije slučajno da su neki njegovi projekti u ono doba deklarirani kao "prototipska" rješenja. Sukladno tomu, neka recentna arhitektonska rješenja asocijativno mogu poslužiti u svrhu potvrde ove teze, u smislu sličnosti pojedinih detalja Turinina arhitektonskog jezika, ali ne i cjelokupnog pristupa.

Vladimir Turina bio je izvan presjeka i prosjeka svoje generacije. Bio je arhitekt budućnosti, ali nipošto iracionalni, nego je samo arhitekturu gledao trideset, četrdeset godina unaprijed. Turina je svaki projekt radio s namjerom da ga je moguće realizirati, ne stvarajući ih samo na razini koncepta/ideje, pa je utoliko još izraženija njegova projektantska superiornost. Artikulaciju matematičkog izraza primijenio je na oblikovanje – genijalne interpretacije fizičkog oblika kroz razmatranje procesa njegova korištenja u kontekstu i prirodnim potencijalima odnosno tzv. poetični kontekstualizam (logika arhitektonskog

oblika je apsolutna). Tražio je istinu čovjeka (i njoj težio) - a koja nije jednostavna nego kompleksna – i tražio je duboki smisao arhitekture. Turinina kvaliteta – moralna i intelektualna superiornost, suprotstavljanje pozerstvu, kompromisnosti i mediokritetstvu, dominaciji nekih već postavljenih normi – rezultirala je ipak manjim brojem realizacija: *Katkada treba govoriti istinu, koja uvijek nije koketna* (V. Turina). Vladimir Turina jedan je od najutjecajnijih hrvatskih arhitekata, on je oslonac i inspiracija jer je njegov jezik arhitekture razumljiv, istinit, jednostavan, emocionalan i snažan: *Emocionalno roboti neće nikada dohvatiti. Tu je čovjek suvereno biće* (V. Turina). x